

บทที่ ๔

บทสรุป



สรุปวิเคราะห์

การศึกษาวิจัย เรื่องการเมืองการปกครองในแนวพุทธศาสนา โดยศึกษาจากนักคิดและพระไตรปิฎกครั้งนี้ ปรากฏว่าข้อธรรมที่ศึกษาค้นคว้าจะอยู่ในหมวดของพระสุตตันตปิฎกเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งจากการศึกษาของนักวิชาการทั้งพระภิกษุและฆราวาส ปรากฏว่ามีความเห็นที่ตรงกันในหลักที่ศาสนาพุทธไม่กล่าวถึงเนื้องระบบการปกครอง แต่ให้ความสนใจในวิธีการปกครอง และตัวผู้ปกครองว่าควรจะปกครองอย่างไร ให้สังคมเป็นสุขโดยไม่ต้องมีการลงโทษ และไม่กล่าวถึงวิธีการแบ่งองค์การทางการเมือง และสามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้ คือ.-

๑. ระบอบการเมืองการปกครองที่ดี ในพระไตรปิฎกไม่ได้กำหนดรูปแบบการปกครองไว้ตายตัว จึงเข้าใจกันว่าคงอนุโลมไปตามยุค เช่นในสมัยพุทธกาลมีการปกครองทั้งในรูปแบบผู้ปกครองคนเดียวมีสิทธิ์ขาด หรือ "ราชาธิปไตย" และรูปแบบเป็นคณะปกครอง หรือ "สามัคคีธรรม" ซึ่งในสมัยนี้จึงมีผู้นำมาเทียบกับรูปแบบ "ประชาธิปไตย" กันเป็นส่วนมาก แต่จากข้อธรรมเรื่องธรรมราชาธิปไตย จะเห็นว่าในพระไตรปิฎก ไม่เห็นด้วยกับเสียงส่วนมากเสมอไป หากเสียงส่วนมากนั้นไม่ประกอบด้วยธรรม ดังที่พระวรศิกดิ์ วรธัมโม กล่าวไว้ว่า "บ่อยครั้งในสภา ที่เราเห็นว่าสมาชิกบางคนมีเหตุผลดีเสนอเรื่องราวที่เป็นประโยชน์ทางจิตวิญญาณแท้จริง อย่างการห้ามเสนอสิ่งชั่วชุกิเลส เช่น อบายมุข กามารมณ์ แก่ประชาชน แต่เขาไม่มีเสียงข้างมาก ผลสุดท้ายก็ต้องพ่ายแพ้ไป เพราะสมาชิกส่วนใหญ่ตกเป็นทาสกิเลส หรือบางคนมีผลประโยชน์จากแหล่งอบายมุขและกามารมณ์เหล่านั้น"^๑ พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ ฐิตญาโณ) เคยกล่าวทำนองเดียวกันนี้ว่า "การถือเสียงส่วนมากตามหลักของโลกาธิปไตย หรือประชาธิปไตยนั้น

^๑พระวรศิกดิ์ วรธัมโม, ประชาธิปไตยเทพเจ้าหรือปิศาจ. (บริษัทพิมพ์ดี จำกัด : 2534), หน้า 17.

ไม่ใช่ข้อยุติว่าจะต้องเป็นกรรมเสมอไป ถ้าเป็นประเภทของอัสติบุรุษ ก็เหมือน การนำโจร ๕๐๐ มาประชุมร่วมกับพระ ๕๐ ถ้าใช้เสียงข้างมากเป็นหลัก พระ จะต้องแพ้โจรตลอดไป"^๒) อย่างไรก็ตาม การถือเสียงส่วนมากตามหลักโลกาธิปไตยและประชาธิปไตยนั้น ผู้ศึกษาคิดว่ายังมีข้อแตกต่างกันอย่างมากเพราะในหลักประชาธิปไตยจะมีกลไกการคัดเลือกตัวแทนการออกเสียงอย่างมีระบบ แต่ก็ขึ้นอยู่กับความมีคุณธรรมเป็นสำคัญเช่นกัน พุทธศาสนาจึงนิยมใช้"ธรรมาธิปไตย" นั่นก็คือ การใช้หลักธรรมเป็นธรรมนุญในการปกครอง โดยจะเป็นการปกครองระบอบใดก็ได้ ท่านพุทธทาสจึงได้เสนอรูปแบบ"ธรรมิกสังคมนิยม"ขึ้น โดยคำนึงถึงการใช้อำนาจที่เป็นธรรมแทนจำนวนผู้ใช้อำนาจ

ข้อธรรม ที่ต้องยึดถือเป็นกฎเกณฑ์ในการประพฤติปฏิบัติ คือหลักธรรมที่เร้นกว่า"โพธิปักขิยธรรม" อันมี สติปัญญา ๔ เป็นเบื้องต้นและมรรคมงคล ๘ เป็นที่สุด เพราะผู้มีสติสัมปชัญญะย่อมไม่หลงตัวเอง ไม่ถือตนเป็นที่ตั้ง

๓. ผู้ปกครองที่ดี ในฐานะผู้ปกครองได้นั้น จะสามารถจะตัดสินใจได้จากสิ่งที่ปรากฏให้เห็น ซึ่งจำแนกได้ดังนี้ คือ

(๓.๑) ลักษณะทางกายภาพ มีลักษณะของมหาปุริสลักษณะ ๓๓ ประการ เป็นลักษณะที่ปรากฏทางกายภาพอันบ่งถึงความเป็นบุรุษผู้มีบุญญาธิการ มีคุณธรรมสูงส่ง เหมาะกับการเป็นผู้ปกครองซึ่งพระเผด็จ ทัดตชีโว ให้ความเห็นว่า "ทั้ง ๓๓ ประการนี้ หากใครได้มาจะเหมาะกับการทำงานทุกอย่าง ทั้งทางโลกและทางธรรม ลักษณะที่ได้สัดส่วนอย่างนี้ ก็ฟ้องด้วยว่าแม้สติปัญญาก็เป็นเลิศไม่มีใครเทียบได้ เมื่อเป็นอย่างนั้นแล้วตามตำราจึงได้บอกว่า ถ้าเป็นพราวาส ย่อมได้เป็นจักรพรรดิผู้ประกอบด้วยธรรมะ เป็นพระราชาย่อมเป็นผู้ทรงธรรม"^๓) หากนำมาเทียบลักษณะกายภาพของบุคคลในสมัยนี้แล้วจะเห็นว่าห่างจากมหาปุริส

^๒พระราชธรรมนิเทศ(ระบอบ วิถีญาณ), ธรรมาธิปไตย. (ศูนย์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย : 2534), หน้า 6.

^๓พระเผด็จ ทัดตชีโว, ลักษณะมหาบุรุษ. (วัดพระธรรมกาย : 2530), หน้า 45.

ลักษณะอยู่มาก ดังที่พระເເດິຈ ทັດตชีໂວກລ່າວว่า "พวกเราทุกคนในโลกนี้ แท้ที่จริงแล้วคือคนพิการทั้งสิ้น ถ้าพิการน้อยเราก็อู้สึกว่าหล่อเหลือเกินสวยเหลือเกิน ถ้าพิการมากเราก็อู้เห็นว่าชี้รวิชี้เห່"⁴ แต่อย่างไรก็ตาม หากมีลักษณะต้องตามมหาปุริสลักษณะบ้างเพียงบางประการก็ควรนับว่ายังอยู่ในเกณฑ์ของมหาปุริสลักษณะ

(๒.๒) พฤติกรรรมที่สังเกตได้ คือการทรงคุณลักษณะของสัตบุรุษ ซึ่งสามารถสังเกตเห็นจากการกระทำ เช่น ไม่นำความชั่วของผู้อื่นมาเปิดเผยโดยไม่จำเป็น เผยแพร่ความดีของผู้อื่น ไม่อวดความดีของตนแ่ง และกล้าเปิดเผยความผิดพลาดของตน

จากคุณลักษณะทั้ง ๒ ประการนี้ ย่อมสามารถนำมาเป็นเครื่องชี้้นำในการพิจารณาเลือกบุคคลที่จะเป็นผู้ปกครองที่ดีมีคุณธรรม ซึ่งถ้าผู้นำที่เป็นคนดีย่อมโน้มนำสังคมไปในทางที่ดี

๓. วิธีการปกครองให้บ้านเมืองมีความสุขความเจริญ เมื่อกล่าวถึงเรื่องของคุณสุขความเจริญแล้ว บุคคลโดยทั่วไปก็มักจะคิดไปถึงความสะดวสบายทางวัตถุ และความแอ็ดของสิ่งก่อสร้างสมัยใหม่ มาเป็นเครื่องวัดความเจริญ ซึ่งความคิดเช่นนี้นับว่าเป็นสิ่งที่สวนทางกับความเป็นจริงอย่างยิ่ง เพราะสิ่งที่มาพร้อมกับความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวก็คือความสับสนวุ่นวายของการดำเนินชีวิต ความเสียคูลของสิ่งแวดล้อม และความตกต่ำของจิตใจ ทำให้เกิดปัญหาจากการแก่งแย่งผลประโยชน์อย่างแพร่หลาย

พระไตรปิฎก ใ้แนวทางการสร้างสุขความเจริญของบ้านเมืองด้วยการเน้นการศึกษา และปฏิบัติธรรมของบุคคลในสังคมเป็นหลัก เพราะเมื่อบุคคลในสังคมโดยส่วนรวม เป็นผู้มืคุณธรรมย่อมจะมีค่านิยมที่ไม่ผูกติดกับวัตถุล่อใจที่คนทุศีลวางเหยื่อไว้ให้ การที่จะให้สังคมมีความสุขความเจริญอย่างแท้จริงย่อมกระทำได้ตามหลักธรรมดังนี้คือ

(๓.๑) การมีศีล ได้แก่ การปฏิบัติตามข้อกำหนดการงดเว้นจากการ

⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 48.

กระทำอันกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและต่อสังคมและเพื่ออำนวยความสะดวกสูงสุดต่อสังคม ซึ่งบุคคลทุกคนจำต้องยึดถือและปฏิบัติตามอย่างน้อยก็ศีล ๕ ได้แก่

- การไม่กระทำการโดยการฆ่า และทำร้ายซึ่งกันและกัน
- การไม่กระทำการโดยการยึดถือเอาสมบัติที่ไม่ใช่ของตน อย่างผิด

ทำนองคลองธรรม

- การไม่กระทำการโดยการผิดประเวณี
- การไม่กระทำการโดยการพูดปด พูดหยาบคาย พูดเพ้อเจ้อ พูดส่อเสียด ให้ผู้อื่นต้องเดือดร้อนเสียหาย
- การไม่กระทำการโดยการเสพย์สิ่งเสพย์ติดมีนเมา ซึ่งเป็นต้นเหตุแห่งการแสดงออกของพฤติกรรมที่เป็นอันตรายต่อสังคม

(๓.๒) การปฏิบัติตามหน้าที่ แยกเป็นหน้าที่พื้นฐานและหน้าที่เฉพาะ ซึ่งแยกได้ดังนี้คือ

- หน้าที่พื้นฐานหรือหน้าที่ต่อสังคม เป็นข้อธรรมที่กำหนดให้บุคคลในสังคมพึงปฏิบัติ ได้แก่ หน้าที่ของผู้ปกครอง หน้าที่ของข้าราชการ หน้าที่ของประชาชนพลเมือง หน้าที่ของนายจ้าง และหน้าที่ของลูกจ้าง เป็นต้น
- หน้าที่เฉพาะหรือหน้าที่ในครอบครัว เป็นข้อธรรมที่กำหนดให้ผู้อยู่ในฐานะต่าง ๆ ของครอบครัวพึงปฏิบัติ ได้แก่ หน้าที่ของสามี หน้าที่ของภรรยา หน้าที่ของบุตร-ธิดา เป็นต้น

(๓.๓) การศึกษาอบรมธรรม ในสังคมที่จะอยู่กันได้อย่างสงบสุขนั้น สมาชิกของสังคมต้องมีความรู้ความเข้าใจในข้อธรรมที่จะนำมาปฏิบัติ เพื่อความสุขร่วมกันของสังคมจึงควรมีการขนบธรรมเนียมที่ควรอบรม ธรรมที่ควรกำหนดรู้ ธรรมที่ควรให้เกิดขึ้น ธรรมที่ควรรู้ซึ่ง และธรรมที่ควรทำให้แจ้ง เป็นต้น